

УДК 378.14:33:004.85

Онопрієнко І.М.
кандидат економічних наук, доцент
Сумський національний аграрний університет

РОЛЬ ТА МІСЦЕ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ВИВЧЕННІ ЕКОНОМІКО-УПРАВЛІНСЬКИХ ДИСЦИПЛІН

THE ROLE AND PLACE OF INTERACTIVE TECHNOLOGY IN STUDYING ECONOMIC AND MANAGEMENT DISCIPLINES

АНОТАЦІЯ

У статті досліджено сучасні інноваційні моделі навчання. Визначено роль та місце інтерактивних технологій у вивченні економіко-управлінських дисциплін у вищих навчальних закладах. Проведений аналіз основних видів інформаційно-комунікаційних технологій. Підкреслено необхідність використання інтерактивних технологій для формування ключових професійних компетенцій майбутніх економістів, менеджерів, маркетологів. Зазначено, що саме інтерактивні технології навчання зможуть забезпечити високу якість освітніх послуг.

Ключові слова: інтерактивні технології, інноваційні методики, інформаційно-комунікаційні технології, економічна освіта, якість.

АННОТАЦИЯ

В статье исследованы современные инновационные модели обучения. Определены роль и место интерактивных технологий при изучении экономико-управленческих дисциплин в высших учебных заведениях. Проведен анализ основных видов информационно-коммуникационных технологий. Подчеркнута необходимость использования интерактивных технологий для формирования ключевых профессиональных компетенций будущих экономистов, менеджеров, маркетологов. Отмечено, что именно интерактивные технологии обучения смогут обеспечить высокое качество образовательных услуг.

Ключевые слова: интерактивные технологии, инновационные методики, информационно-коммуникационные технологии, экономическое образование, качество.

ANNOTATION

The paper studied modern innovative training model. The role and place of interactive technologies in the study of economics and management disciplines in higher educational institutions was determined. The analysis of the main types of information and communication technologies was carried out. The necessity of using interactive technologies for formation of key professional competences of future economists, managers, marketers is emphasized. It is noted that interactive learning technologies can provide high quality educational services.

Keywords: interactive technologies, innovative methods, information and communication technologies, economic education, quality.

Постановка проблеми. Освіта є стратегічною основою розвитку особистості, суспільства, нації, держави і запорукою успішного майбутнього. Розвиток сучасного суспільства в напрямі глобальних інформаційних технологій, який ґрунтується не тільки на знаннях, але і на компетентності фахівців, значно підвищив актуальність інноваційних підходів до організації освітніх процесів.

До сучасної системи освіти висувуються досить високі вимоги: необхідність підготовки фахівців до діяльності в динамічному і мінливому середовищі, де постійно виникають нестандартні завдання, вирішення яких перед-

бачає наявність умінь і навичок будувати та аналізувати ситуації. У Законі України «Про вищу освіту» в розділі забезпечення якості вищої освіти був зроблений особливий акцент на забезпеченні «інноваційного характеру системи освіти, її відповідності завданням сталого інноваційного розвитку суспільства»[5]. Провідне місце в такій системі освіти займають інноваційні та інтерактивні технології підготовки фахівців, які в майбутньому будуть безпосередньо причетні до формування та забезпечення реалізації інвестиційної та інноваційної привабливості вітчизняної економіки.

У сучасній науковій літературі, присвяченій проблемам управління інноваційними процесами у сфері освітньої діяльності, відзначається складність і багатоаспектність цього процесу. Особливу увагу зосереджено на тому, що інноваційний підхід до навчання студентів повинен охоплювати всі аспекти навчально-виховної роботи під час підготовки майбутніх фахівців, при цьому повинні бути переглянуті теоретичні та практичні підходи до змісту освіти, професійно-педагогічної підготовки викладачів, розроблення нових технологій і методів навчання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зазначену проблематику активно досліджують вітчизняні і зарубіжні дослідники, такі як Н. Бахарун, А. Портер, С. Мартін, Дж. Бейлі, К. Бугайчук, Г. Боднар, В. Кухаренко, В. Морозов, Л. Стрельченко та ін. Однак більшість досліджень вітчизняних науковців залишають поза увагою вищу школу і, зокрема, підготовку фахівців економіко-управлінських спеціальностей.

Постановка завдання. Мета статті – розглянути сучасні тенденції у розвитку інтерактивних навчальних технологій у вищій освіті України та висвітлити особливості їх застосування під час вивчення фахових дисциплін підготовки майбутніх економістів, менеджерів, маркетологів.

Виклад основного матеріалу. Основу інноваційних освітніх технологій, які застосовуються в навчальному процесі, становлять професійні інтереси майбутніх фахівців, облік індивідуальних, особистісних особливостей студентів. Тому під час підготовки фахівців у галузі економіки та управління застосування інноваційних форм, методів і технологій необхідно орга-

нічно поєднувати з прагматичним розумінням цілей і завдань підготовки кадрів. У сучасній психолого-педагогічній літературі зазначається, що інноваційні методи знаходять відбиток у багатьох технологіях навчання, спрямованих на розвиток і вдосконалення навчально-виховного процесу та підготовку фахівців до професійної діяльності в різних сферах життя сучасного суспільства. Вони створюють умови для формування та закріплення професійних знань, умінь і навичок у студентів, сприяють розвитку професійних якостей майбутнього фахівця. Використання викладачами інноваційних, інтерактивних методів у процесі навчання сприяє подоланню стереотипів у викладанні різних дисциплін, виробленню нових підходів до професійних ситуацій, розвитку творчих, креативних здібностей студентів. Саме студент повинен бути центральною фігурою, що знаходиться у центрі навчального процесу; викладання дисципліни повинно ґрунтуватися на повазі до його думки, на спонуканні до активності, на заохоченні до творчості. Такими технологіями навчання є інтерактивні методи, саме вони дозволяють вирішувати вищезазначені проблеми.

Основу сучасних інноваційних моделей навчання, згідно з Baharun N., Porter A., становлять: електронне навчання (e-learning); мобільне (m-learning); всепроникаюче (u-learning); перевернуте (flipped learning); змішане навчання (blended-learning). Ці методики дозволяють використовувати інтерактивні та комп'ютерні технології навчання (таблиця 1) [1, 2]

Проаналізувавши різні моделі навчання, ми погоджуємося з думками К.Л. Бугайчук та В.М. Кухаренко [4, 6], що саме змішана модель навчання зможе забезпечити найвищу ефективність, оскільки передбачає поєднання різних видів освіти і стимулює самостійність студента.

У сучасних умовах освітній процес повинен будуватися на основі змішаної моделі навчання, що є оптимальним для ефективної передачі знань і сприятиме підвищенню якості підготовки майбутніх фахівців, розвитку їх самостійної творчої діяльності, стимулює одержання додаткових знань та їх закріплення. Все це дасть можливість підготувати конкурентоспроможні на ринку праці висококваліфіковані кадри.

Змішана модель навчання дає можливість у повному обсязі використовувати інформаційно-комунікаційні та інтерактивні технології, тобто навчання в електронному освітньому середовищі з метою розширення доступу до освітніх ресурсів, збільшення контактної взаємодії студента з викладачем, побудови індивідуальних траєкторій підготовки та об'єктивного контролю і моніторингу знань студентів [6].

Інформаційно-комунікаційні технології в Сумському національному аграрному університеті вже досить давно увійшли в систему підготовки фахівців, вони подані у вигляді навчально-методичних комплексів, які розміщені в мережі Internet у системі Moodle або записані на CD ROM. У цьому разі студент отримує можливість завантажити інформаційні матеріали на свій комп'ютер і працювати з ними.

Електронний навчально-методичний комплекс – це навчальна програмна система комплексного призначення, яка забезпечує безперервність і повноту дидактичного циклу процесу навчання: вона надає теоретичний матеріал; забезпечує тренувальну навчальну діяльність; забезпечує інформаційно-пошукову діяльність; реалізує імітаційне і математичне моделювання; дає можливість самоперевірки у вигляді запропонованих викладачем тестових завдань.

Таблиця 1

Характеристика сучасних інноваційних моделей навчання

Види моделі навчання	Характеристики	Ефективність
Електронна	Система навчання, яка пропонує використання Інтернет-технологій, електронних бібліотек, навчально-методичних мультимедіа-матеріалів, віртуальних лабораторій і практикумів	Підвищення якості навчання шляхом доступу до Інтернет-ресурсів і послуг
Мобільна	Передавання знань на мобільні пристрої з використанням WAP I GPRS технологій.	Гнучкість, доступність і персоналізованість процесу навчання; реалізація принципу навчання в будь-якому місці, в зручний час
Всепроникаюча	Неперервне навчання з використанням інформаційно-комунікаційних засобів у всіх сферах життя суспільства	Можливість передачі відповідних навчальних матеріалів на мобільні пристрої; активна участь студента в навчальному процесі незалежно від місця знаходження
Перевернута	Форма активного навчання, яка дозволяє «перевернути» звичайний процес навчання таким чином: студенти поза аудиторією переглядають відповідні навчальні матеріали наступного заняття, самостійно вивчають теоретичний матеріал	Можливість обговорення, дискусії, виконання практичних завдань
Змішана	Навчання, в межах якого студент одержує знання очно і самостійно онлайн	Створення комфортного освітнього інформаційного середовища, системи інформаційних комунікацій

Діагностику та рейтинг-оцінку навчальних досягнень студентів можна моніторити за допомогою електронного журналу.

З метою підвищення інтерактивності навчання ще однією складовою частиною сучасних інформаційно-комунікаційних технологій є створення електронного портфоліо викладача і студента. Імплементация електронного портфоліо викладача має на меті надати можливість для поширення передового педагогічного досвіду; здійснювати активізацію діяльності викладача; організувати продуктивну взаємодію викладача та студентів у процесі навчання.

Електронне портфоліо має на меті виконувати передусім накопичувальну функцію (збір дидактичних і методичних робіт викладача) та модельну (є засобом формування моделі індивідуального педагогічного досвіду, оскільки дозволяє кожному викладачеві розробляти свою індивідуальну стратегію навчання, свою педагогічну систему). При цьому викладач може використовувати різноманітні програмні засоби:

- програму PowerPoint для створення презентацій для лекцій і практичних завдань;
- програму Word для розроблення опорних конспектів, карток-завдань та ін.;
- програму Excel для розроблення практичних економіко-статистичних задач систем рейтингової оцінки знань;
- інструментальні системи створення сайтів (наприклад, FrontPage, Dream Weaver) для розроблення матеріалів, що мають гіпертекстову структуру;
- інструментальні засоби для створення комп'ютерних тестів, розроблення тестів;
- графічні пакети (наприклад, Photoshop, CorelDraw та ін.) для підготовки ілюстративних матеріалів, узагальнюючих схем, рисунків.

Структура електронного портфоліо – це індивідуальний підхід викладача, але вона повинна містити насамперед матеріали для проведення

лекційних, практичних занять (презентації, опорні конспекти та інші); матеріали для організації самостійної роботи студентів (опису практичних і лабораторних робіт, картки-завдання, роздаткові матеріали, теми рефератів та інше; матеріали для моніторингу результатів навчання (тести, контрольні практичні завдання, засоби рейтингової оцінки знань); статті, доповіді, матеріали виступів на конференціях; матеріали, що представляють досвід колег та інше за бажанням викладача.

Таким чином, реалізується принцип обміну інформацією між викладачем і студентом на основі взаємодії електронних портфоліо (рис. 1)

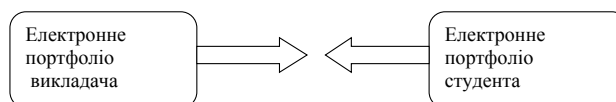

Рис. 1. Взаємодія електронних портфоліо

Студент має можливість використовувати матеріали з портфоліо викладача, а викладач може використовувати кращі роботи студентів. Як наслідок, створюється єдине освітнє середовище, яке забезпечує ефективну взаємодію викладачів і студентів.

Таким чином, реалізується принцип дистанційної підтримки діяльності студентів, розвитку здатності майбутніх економістів, менеджерів, маркетологів до проведення досліджень, стимулюється самоосвітня діяльність і підвищується мотивація.

Інтерактивні технології, які доцільно використовувати у викладанні економіко-управлінських дисциплін, досить різноманітні (табл. 2). Проте вони швидко оновлюються, з'являються нові, ефективніші і складніші, засновані на штучному інтелекті, віртуальній реальності, багатомовному інтерфейсі, геоінформаційних системах та ін. Тому майбутнє за інтеграцій-

Таблиця 2

Основні види інтерактивних освітніх технологій

Види технологій	Характеристика	Ефективність
Робота в малих групах (команді)	Спільна діяльність студентів у групі під керівництвом лідера, спрямована на вирішення загальної задачі шляхом творчого складання результатів індивідуальної роботи членів команди з розподілом повноважень і відповідальності	Групова робота стимулює узгоджену взаємодію між студентами, відносини взаємної відповідальності і співпраці
Проектна технологія	Прийоми і способи навчання, за яких студенти за допомогою колективної або індивідуальної діяльності з відбору, розподілу та систематизації матеріалу з певної теми складають проект	Створення такої робочої атмосфери, яка би стимулювала розумову, комунікативну і творчу діяльність студентів, результатом якої повинен бути певний продукт: програма, бізнес-план, брошура, сценарій тощо
Аналіз конкретних ситуацій (case study)	Аналіз реальних проблемних ситуацій, які мали місце у відповідній галузі професійної діяльності, і пошук варіантів кращих рішень	Ефективний метод активізації навчально-пізнавальної діяльності
Рольові та ділові ігри	Рольова імітація студентами реальної професійної діяльності з виконанням функцій фахівців на різних робочих місцях	Ефективний метод вирішення організаційних, управлінських і економічних задач циклу соціально-економічних дисциплін

ними технологіями, тобто таким об'єднанням, яке дозволить викладачу використовувати в навчальному процесі сертифіковані й адаптовані технічні засоби. Інтеграція інформаційно-комунікаційних і освітніх технологій повинна стати новим етапом більш ефективного впровадження в систему української освіти.

Перехід від інформаційно-пояснювального навчання до інтерактивного пов'язаний із застосуванням у навчальному процесі нових комп'ютерних і різних інформаційних технологій, електронних підручників, відеоматеріалів, які забезпечують вільну пошукову діяльність, а також передбачає розвиток і особистісну орієнтацію.

Виходячи з цього, сьогодні можна відзначити різні інтерактивні методи навчання студентів економічних спеціальностей, такі як проблемна та ігрова технології, технології колективної і групової діяльності, імітаційні методи активного навчання, методи аналізу конкретних ситуацій, метод проектів, навчання у співпраці, креативне навчання, інтерактивна освітня проектна діяльність, лекція-прес-конференція, лекція-бесіда, лекція-візуалізація, лекція-диспут тощо.

Ефективними формами для формування ключових професійних компетенцій майбутніх економістів, менеджерів, маркетологів є застосування і підготовка публічних виступів, дискусійне обговорення професійно важливих проблем, навчання у співпраці, створення проблемних ситуацій, підготовка професійно спрямованих відеофільмів і презентацій тощо [9].

Досить дієвим методом є використання ділових ігор, де переважає продуктивно-перетворювальна діяльність студентів. Зокрема, для навчальних ігор характерні багатоваріантність і альтернативність рішень, з яких потрібно зробити вибір найбільш раціонального, що і є одним з основних завдань успішного менеджера чи маркетолога. Ділові ігри в навчальних цілях отримали поширення у вузах і застосовуються в основному на старших курсах під час вивчення спеціальних дисциплін, особливо тих, які пов'язані з економікою, організацією та управлінням, маркетинговою діяльністю, з новими формами господарювання в ринкових умовах.

Інтерактивна освітня проектна діяльність є ефективною формою організації навчального процесу, спрямованою на індивідуальний розвиток пізнавальних інтересів і творчих здібностей студентів. Цей метод передбачає оволодіння технологією презентації різних творчих робіт (звітів, оглядів, рефератів, доповідей на професійно орієнтовані теми). Сенс і мета педагогічних інновацій полягає у здійсненні нового бачення методології навчання, залученні нових методів, технологій, мультимедійних засобів навчання в інтересах розвитку особистості майбутнього фахівця.

Метод проектів належить до дослідницьких саме в економічному спрямуванні. В його

основі лежить розвиток пізнавальних навичок студентів, умінь самостійно конструювати свої знання, орієнтуватися в інформаційному просторі, розвиток критичного мислення та творчих здібностей, які необхідні для прийняття управлінського рішення [3, 9]. Метод проектів орієнтований на самостійну діяльність студентів: індивідуальну, парну або групову, яку вони виконують протягом певного проміжку часу. Цей підхід органічно поєднується з груповим підходом до навчання. Метод проектів завжди передбачає вирішення деякої проблеми, яка передбачає, з одного боку, використання різноманітних методів і засобів навчання, а з іншого – інтегрування знань і умінь з різних галузей науки, техніки, технології, творчих галузей.

Висновки. Підсумовуючи вищезазначене, вважаємо, що майбутнє – за системою навчання, яку можна визначити та такою схемою: «викладач – технологія – студент». У цьому ланцюгу викладач розглядається як педагог-методолог, а студент повинен стати активним учасником освітнього процесу. Сьогодні зміст праці викладача вищої школи суттєво змінюється: основним є не тільки передача знань, але й організація самостійної пізнавальної діяльності студентів. Саме інтерактивні технології навчання, які передбачають вільний доступ кожного студента до ресурсів мережі Інтернет і базуються на принципах креативності, зможуть забезпечити високу якість освітніх послуг, реалізувати перспективні дослідницькі проекти та всебічно інтегруватися у глобальний науково-технічний простір, досягнути ефективної стратегії розвитку вищої освіти.

Підвищення соціально-економічної ефективності освітньої діяльності, а отже, й ефективності використання освітнього потенціалу країни, можливе на основі поліпшення організації освітнього процесу [8]. Функціональна роль освіти в забезпеченні сталого суспільного розвитку визначається насамперед її наявним ресурсним потенціалом, що потребує постійного вдосконалення як внутрішнього механізму господарювання у сфері освіти, так і зовнішніх зв'язків між сферою освіти та середовищем.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Baharun N. Teaching statistics using a blended approach: Integrating technology-based resources [Електронний ресурс] / N. Baharun, A. Porter // Centre for Statistical and Survey Methodology, University of Wollongong. Working Paper 24-09. 2009. URL: <http://ro.uow.au/cssmwp/44>
2. Bailey J. Blended Learning Implementation Guide Version 2.0 [Електронний ресурс] / J. Bailey, N. Martin, C. Schneider and other // Foundation for Excellence in Education. 2013. URL: <http://digitalllearningnow.com/site/uploads/2013/10/10/BLIG-2.0-Final-Paper.pdf>.
3. Боднар Г.В. Впровадження інформаційних технологій (ІТ) у навчальний процес як запорука фахової компетентності. URL: <http://www.stationline.org.ua/obraz/33/2250>

- vprovadzhennya-informacijnih-Tehnologij-it-unavchalnij-proces-yak-zarogu-faxovo%D1%97.
4. Бугайчук К.Л. Змішане навчання: теоретичний аналіз та стратегія впровадження в освітній процес вищих навчальних закладів / К.Л. Бугайчук. Інформаційні технології і засоби навчання: електронне наукове фахове видання [Електронний ресурс] / Ін-т інформ. технологій і засобів навчання АПН України, Ун-т менеджменту освіти АПН України; гол. ред.: В.Ю. Биков. 2016. Том 54. № 4. URL: <http://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/1434/1070>.
 5. Закон України «Про вищу освіту» із змінами та доповненнями № 2145-VIII// Відомості Верховної Ради 2017. № 38–39. С. 380.
 6. Кухаренко В.М. Змішане навчання. Вебінар. / В.М. Кухаренко. URL: <http://www.wiziq.com/online-class/2190095-intelblended>.
 7. Морозов В. Упровадження новітніх інформаційних технологій у сучасний педагогічний дискурс / В. Морозов // Вища освіта України. 2013. № 2. С. 54–57.
 8. Онопрієнко І.М. Соціально-економічна ефективність вищої освіти / І.М. Онопрієнко // Вісник ГНПУ ім. Довженко: зб.наук. праць:серія Пед. науки – Вип 27. 2015. С. 61–68.
 9. Стрельченко Л.В. Розвиток інформаційно-комунікаційної компетентності студентів в дослідницькій діяльності в університетах Великої Британії /Л.В. Стрельченко //Вища освіта України. 2015. № 3. С. 225–231.